EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 26. 9. 2019
COM(2019) 560 final

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

o vykonávaní smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody

1. ÚVOD

1.1. Súvislosti

Smernica 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody[1] (ďalej len „smernica“) je tretím nástrojom prijatým v rámci plánu na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní (ďalej len „plán“[2]) Európska rada 11. decembra 2009 plán privítala a začlenila ho do Štokholmského programu – ktorého cieľom je zabezpečiť otvorenú a bezpečnú Európu, ktorá slúži občanom a chráni ich[3].

EÚ prijala v tejto oblasti šesť smerníc: túto smernicu a smernice o práve na tlmočenie a preklad[4], o práve na informácie[5], o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom[6], o procesných zárukách pre deti[7] a o právnej pomoci[8]. Európska komisia už vypracovala správy o vykonávaní smerníc o práve na tlmočenie a preklad a o práve na informácie[9].

Cieľom týchto šiestich smerníc je prispieť k všeobecnému cieľu zvyšovania vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi zlepšovaním uplatňovania zásady vzájomného uznávania, ktorá je základným kameňom priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti EÚ. Smernice to dosahujú stanovením spoločných minimálnych noriem pre procesné práva vo všetkých trestných konaniach a zabezpečením dôslednejšieho vykonávania práva na spravodlivý proces stanoveného v článku 47 Charty základných práv Európskej únie (ZFEÚ[10]) a v článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach.

1.2. Účel a hlavné prvky smernice

Smernicou sa upravujú práva podozrivých a obvinených osôb na prístup k obhajcovi bez ohľadu na to, či sú pozbavené osobnej slobody. Týka sa aj práva osôb pozbavených osobnej slobody komunikovať so svojou rodinou, príbuznými, inými tretími osobami a s konzulárnymi úradmi. V smernici sa zlučujú dve opatrenia, ktoré boli pôvodne predložené v pláne ako dva samostatné návrhy: i) právo na právne poradenstvo (súčasť opatrenia C v rámci plánu) a ii) právo komunikovať s príbuznými, zamestnávateľmi a konzulárnymi úradmi (opatrenie D plánu).

[1] Ú. v. EÚ L 294, 6.11.2013, s. 1.
[2] Uznesenie Rady z 30. novembra 2009 o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní, Ú. v. EÚ C 295, 4.12.2009, s. 1.
[3] Ú. v. EÚ C 115, 4.5.2010, s. 1.
[4] Smernica 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 280, 26.10.2010, s. 1.
[5] Smernica 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012, s. 1.
[6] Smernica (EÚ) 2016/343 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 65, 11.3.2016, s. 1.
[7] Smernica (EÚ) 2016/800 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 132, 21.5.2016, s. 1.
[8] Smernica (EÚ) 2016/1919 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, Ú. v. EÚ L 297, 4.11.2016, s. 1; korigendum: Ú. v. EÚ L 91, 5.4.2017, s. 40.
[9] COM(2018) 857 final a COM(2018) 858 final.
[10] Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 392.

V smernici sa stanovujú minimálne normy pre všetky podozrivé alebo obvinené osoby v EÚ, bez ohľadu na ich právne postavenie, občianstvo alebo štátnu príslušnosť. Je navrhnutá tak, aby pomohla predchádzať justičným omylom a znížila počtu opravných prostriedkov. Práva udelené smernicou sa uplatňujú tak v trestnom konaní, ako aj v konaní o európskom zatykači.

Ďalším dôležitým dôvodom zavedenia spoločných minimálnych pravidiel v tejto oblasti je snaha o zvýšenie vzájomnej dôvery členských štátov v trestnoprávne justičné systémy ostatných členských štátov. S týmto cieľom rozvíja a podporuje práva stanovené napríklad v článkoch 47 a 48 Charty základných práv Európskej únie.

V smernici sa stanovujú tieto práva:

- právo na prístup k obhajcovi (články 3, 4, 8, 9 a 10),
- právo na informovanie tretej osoby o pozbavení osobnej slobody (články 5, 8 a článok 10 ods. 3),
- právo na komunikáciu s tretími osobami počas pozbavenia osobnej slobody (článok 6 a článok 10 ods. 3),
- právo komunikovať s konzulárnymi úradmi (článok 7 a článok 10 ods. 3).

Pokiaľ ide o právo na prístup k obhajcovi, po rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Salduz [11] začalo niekoľko členských štátov upravovať svoje právne predpisy ešte predtým, ako smernica nadobudla účinnosť. V smernici sa táto judikatúra zohľadňuje vo viacerých ustanoveniach. V niektorých členských štátoch boli potrebné ďalšie úpravy právnych predpisov z dôvodu rozsahu pôsobnosti smernice, ktorá sa výslovne vzťahuje aj na podozrivé a obvinené osoby, ktoré nie sú pozbavené osobnej slobody (článok 2 ods. 1 smernice), pričom ide najmä o ustanovenia týkajúce sa práva na prístup k obhajcovi.

1.3. Rozsah tejto správy o vykonávaní

Vykonávanie smernice bolo hodnotené v súlade s jej článkom 16, v ktorom sa vyžaduje, aby Európska komisia do 28. novembra 2019 predložila Európskemu parlamentu a Rade správu, v ktorej zhodnotí, či členské štáty prijali potrebné opatrenia na dosiahnutie súladu s touto smernicou.

Opis a analýza uvedené v tejto správe sú založené predovšetkým na informáciách poskytnutých členskými štátmi, ktoré boli doplnené verejne dostupnými štúdiami vykonanými: i) Agentúrou Európskej únie pre základné práva [12] alebo ii) externými zúčastnenými stranami, ktoré posudzujú vykonávanie smerníc o procesných právach s využitím grantov v rámci programu Spravodlivosť[13]. Informácie zozbierané z podnetov občanov EÚ pre Komisiu tieto údaje často potvrdzovali.

[11] ESĽP, Salduz/Turecko, sťažnosť č. 36391/02.

[12] Štúdia Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA) s názvom *„Rights in practice – Access to a lawyer and procedural rights in criminal and European Arrest Warrant proceedings“ (Práva v praxi – prístup k obhajcovi a procesné práva v trestnom konaní a konaní o európskom zatykači*).

[13] Najmä:
TRAINAC Assessment, good practices and recommendations on the right to interpretation and translation, the right to information and the right of access to a lawyer in criminal proceedings (Hodnotenie, osvedčené postupy a odporúčania týkajúce sa práva na tlmočenie a preklad, práva na informácie a práva na prístup k obhajcovi v trestnom konaní), 2016, štúdia Rada advokátskych komôr a združení právnikov Európy (CCBE) a Nadácie európskych právnikov (European Lawyers Foundation – ELF); správa je k dispozícii na: http://europeanlawyersfoundation.eu/wp-content/uploads/2015/04/TRAINAC-study.pdf.

Správa je zameraná na opatrenia, ktoré členské štáty doteraz prijali na účely vykonávania smernice. Posudzuje sa v nej, či členské štáty v stanovenom čase vykonali smernicu a či vnútroštátne právne predpisy dosahujú ciele smernice a plnia požiadavky v nej stanovené.

2. VŠEOBECNÉ POSÚDENIE

Podľa článku 15 smernice mali členské štáty transponovať smernicu do vnútroštátneho práva do 27. novembra 2016. Ku dňu uplynutia transpozičného obdobia deväť členských štátov neoznámilo Komisii potrebné opatrenia: Bulharsko, Cyprus, Francúzsko, Grécko, Chorvátsko, Luxembursko, Nemecko, Slovinsko a Slovensko. Komisia sa preto v januári 2017 rozhodla začať konanie o nesplnení povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ proti týmto deviatim členským štátom z dôvodu neoznámenia transpozičných opatrení. Medzitým všetky členské štáty oznámili úplnú transpozíciu. Konanie o nesplnení povinnosti stále pokračuje, pretože neboli transponované všetky ustanovenia smernice.

Hlavným cieľom Komisie bolo zabezpečiť, aby všetky členské štáty transponovali požiadavky smernice do svojho vnútroštátneho práva, a tým v celej Európskej únii zabezpečiť ochranu práv, ktoré smernica obsahuje. Transpozícia smernice je základným predpokladom správneho posúdenia rozsahu, v akom členské štáty prijali potrebné opatrenia na dosiahnutie súladu so smernicou.

Vplyv smernice sa obmedzuje na stanovenie minimálnych pravidiel, čo znamená, že sa ponecháva možnosť rozdielov medzi vnútroštátnym trestným procesným právom jednotlivých členských štátov. Členským štátom sa však ukladajú jasné povinnosti.

Z posúdenia vnútroštátnych vykonávacích opatrení vyplynuli určité problémy týkajúce sa súladu v niektorých členských štátoch. Najvýznamnejšie otázky sú:

- rozsah práv stanovených smernicou – v niektorých jurisdikciách je na využitie práv stanovených v smernici potrebný formálny úkon, ktorý sa môže alebo nemusí týkať osôb, ktoré nie sú pozbavené osobnej slobody,
- rozsah možných výnimiek, najmä z práva na prístup k obhajcovi,
- vzdanie sa práva na prístup k obhajcovi a
- právo na prístup k obhajcovi v členskom štáte, ktorý vydal európsky zatykač.

Pokiaľ sa tieto rozdiely neodstránia, môžu obmedziť účinnosť práv stanovených v smernici. Komisia podnikne všetky primerané opatrenia na zabezpečenie súladu s touto smernicou v celej EÚ vrátane prípadného začatia konania o nesplnení povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ.

Inside Police Custody (Policajné zadržanie), 2014, projekt pod vedením Maastrichtskej univerzity; správa je k dispozícii na: https://intersentia.be/nl/pdf/viewer/download/id/9781780681863_0/

Inside Police Custody 2 (Policajné zadržanie 2), 2018, projekt navrhnutý a realizovaný organizáciou Irish Council for Civil Liberties (Írska rada pre občianske slobody – ICCL) v spolupráci s iniciatívou Open Society Justice Initiative (Iniciatíva nadácie Otvorenej spoločnosti v oblasti justície – OSJI); správa je k dispozícii na: https://www.fairtrials.org/sites/default/files/publication_pdf/Inside-Police-Custody-2-JUSTICIA-Comparative-Report.pdf

Right to a lawyer and to legal aid in criminal proceedings in five jurisdictions (Právo na obhajcu a právnu pomoc v trestnom konaní v piatich jurisdikciách), 2018, projekt vedený Bulharským helsinským výborom; správa je k dispozícii na: https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/Right_to_lawyer_and_legal_aid_COMPARATIVE_REPORT_2018.pdf

V súlade s článkami 1 a 2 protokolu (č. 22) o postavení Dánska sa Dánsko nezúčastňuje na prijímaní smernice, nie je ním viazané ani nepodlieha jeho uplatňovaniu. V súlade s článkom 1 a 2 protokolu (č. 21) o postavení Spojeného kráľovstva a Írska s ohľadom na priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti Spojené kráľovstvo a Írsko oznámili, že sa nebudú zúčastňovať na prijatí a uplatňovaní smernice. Dánsko, Spojené kráľovstvo a Írsko sa preto v tomto hodnotení nezohľadňujú.

3. KONKRÉTNE BODY POSÚDENIA

3.1. Predmet úpravy (článok 1)

V článku 1 smernice sa uvádza, že v smernici sa stanovujú pravidlá týkajúce sa práv podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní a osôb, na ktoré sa vzťahuje o európskom zatykači, na prístup k obhajcovi a na informovanie tretej osoby o pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody.

Členské štáty už mali právne predpisy o týchto právach. Proces transpozície bol preto založený hlavne na tom, že členské štáty zmenili už existujúce právne predpisy alebo prijali konkrétnejšie právne predpisy. Novú zložku tvoria ustanovenia o práve zvoliť si obhajcu v členskom štáte, ktorý vydal európsky zatykač (článok 10 ods. 4 a 5 smernice).

3.2. Rozsah pôsobnosti (článok 2)

V článku 2 smernice sa stanovuje rozsah pôsobnosti smernice.

3.2.1. Rozsah uplatňovania – články 2 ods. 1 a 2

V článku 2 ods. 1 sa uvádza, že smernica sa vzťahuje na podozrivé alebo obvinené osoby v trestnom konaní od chvíle, keď boli príslušnými orgánmi členského štátu prostredníctvom úradného oznámenia alebo inak upovedomené, že sú podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu, a to bez ohľadu na to, či boli pozbavené osobnej slobody. Smernica sa uplatňuje do ukončenia konania, čo znamená právoplatné rozhodnutie o tom, či podozrivá alebo obvinená osoba spáchala trestný čin, a to vrátane uloženia trestu a rozhodnutia o prípadnom opravnom prostriedku. Podľa článku 2 ods. 2 sa smernica vzťahuje aj na osoby, na ktoré sa vzťahuje konanie o európskom zatykači (ďalej len „vyžiadané osoby“) od momentu ich zadržania vo vykonávajúcom členskom štáte.

Pokiaľ ide o článok 2 ods. 1 smernice, väčšina členských štátov osobitne neuvádza moment, keď je podozrivá alebo obvinená osoba „informovaná“ o podozrení alebo obvinení, ani nespresňuje, že práva stanovené v smernici sa uplatňujú počas celého trestného konania. Zo systematickej analýzy rôznych štádií trestného konania v príslušných vnútroštátnych právnych súvislostiach však vyplýva, že vo veľkom počte členských štátov sa dosahuje súlad s týmito požiadavkami. V štyroch členských štátoch sú však práva vyplývajúce zo smernice podmienené formálnym úkonom. Tento formálny úkon je často aj podmienkou na získanie postavenia podozrivej alebo obvinenej osoby. V malom počte členských štátov nie sú právne predpisy dostatočne jasné, pokiaľ ide o osoby, ktoré nie sú pozbavené osobnej slobody.

Pokiaľ ide o článok 2 ods. 2 smernice, veľká väčšina členských štátov uplatnila práva stanovené v smernici tak, že na konanie o európskom zatykači *mutatis mutandis* (t. j. s potrebnými úpravami) uplatnila všeobecné procesné pravidlá v trestnom konaní. Vnútroštátne právo v šiestich členských

štátoch však nezabezpečuje, že sa všetky práva zaručené smernicou budú uplatňovať aj v konaniach o európskom zatykači. Naznačuje to problémy s transpozíciou.

3.2.2. Svedkovia, ktorí sa stali podozrivými osobami – článok 2 ods. 3

V článku 2 ods. 3 smernice sa objasňuje, že sa za rovnakých podmienok ako v článku 2 ods. 1 uplatňuje aj na iné ako podozrivé alebo obvinené osoby, ktoré sa počas výsluchu policajným alebo iným orgánom presadzovania práva stanú podozrivými alebo obvinenými osobami

Takmer všetky členské štáty splnili toto ustanovenie. Niekoľko členských štátov transponovalo smernicu takmer doslovne a niektoré členské štáty výslovne uvádzajú zmenu procesného stavu počas výsluchu. V iných je transpozícia menej zrejmá, ale možno ju odvodiť z ustanovení so širokým rozsahom pôsobnosti, ktoré všetkým účastníkom konania priznávajú právo na prístup k obhajcovi a zabezpečujú právo svedkov na obhajcu počas výsluchu. V právnych predpisoch štyroch členských štátov nebolo možné nájsť žiadne konkrétne pravidlá týkajúce sa tejto otázky.

3.2.3. Menej závažné trestné činy – článok 2 ods. 4

V článku 2 ods. 4 smernice sa stanovuje, že v prípade menej závažných trestných činov sa uplatňuje iba na súde s právomocou v trestných veciach:

a) ak právo členského štátu stanovuje uloženie sankcie iným orgánom ako súdom s právomocou v trestných veciach a proti uloženiu takejto sankcie možno podať na takomto súde opravný prostriedok alebo mu možno uloženie takejto sankcie postúpiť na posúdenie, alebo
b) ak ako sankciu nemožno uložiť pozbavenie osobnej slobody.

Týmto ustanovením nie je dotknuté právo na spravodlivé súdne konanie. V ustanovení sa ďalej uvádza, že smernica sa v každom prípade v plnom rozsahu uplatňuje, ak je podozrivá alebo obvinená osoba pozbavená osobnej slobody, bez ohľadu na štádium trestného konania. Toto ustanovenie má preto osobitný význam, pokiaľ ide o právo na prístup k obhajcovi.

Toto ustanovenie je relevantné pre tie členské štáty, v ktorých sú za riešenie iných ako závažných trestných činov zodpovedné správne, policajné alebo súdne orgány s právomocou v iných ako trestných veciach. Len v piatich členských štátoch sa v právnych predpisoch stanovuje výnimka z práva na prístup k obhajcovi v prípade menej závažných trestných činov. V niekoľkých členských štátoch právne predpisy nestanovujú osobitný systém pre menej závažné trestné činy. V iných členských štátoch, kde takéto osobitné právne predpisy existujú, buď stanovujú *mutatis mutandis* uplatňovanie všeobecných pravidiel trestného konania, alebo obsahujú práva stanovené v smernici v samotných právnych predpisoch týkajúcich sa menej závažných trestných činov. V dvoch členských štátoch, ktoré využívajú tento spôsob, nie sú v prípade menej závažných trestných činov zabezpečené všetky záruky stanovené v smernici.

3.3. Právo na prístup k obhajcovi v trestnom konaní (článok 3)

V článku 3 ods. 1 smernice sa uvádza, že podozrivé a obvinené osoby majú právo na prístup k obhajcovi v takom čase a takým spôsobom, ktorý im umožní reálne a účinne vykonávať ich právo na obhajobu.

3.3.1. Časové lehoty – článok 3 ods. 2

V súlade s článkom 3 ods. 2 a s prihliadnutím na odôvodnenie 20 smernice sa podozrivým a obvineným osobám musí bez zbytočného odkladu priznať právo na prístup k obhajcovi. V smernici sa uvádza niekoľko časových lehôt, v ktorých sa musí zabezpečiť právo na prístup k obhajcovi, podľa toho, ktorá nastane skôr.

Zatiaľ čo dva členské štáty transponovali ustanovenie doslovne, požiadavka priznať právo „bez zbytočného odkladu“ sa dá odvodiť z troch zdrojov: i) z ustanovení o bezprostrednej povahe práva alebo informácií o ňom; ii) zo skutočnosti, že právo sa udeľuje od okamihu získania postavenia podozrivej alebo obvinenej osoby; alebo iii) z ustanovení so širokým rozsahom pôsobnosti, ktorými sa zabezpečuje právo na prístup k obhajcovi v ktoromkoľvek štádiu konania.

3.3.1.1. Právo na prístup k obhajcovi pred výsluchom zo strany polície alebo iného orgánu na presadzovanie práva, alebo justičného orgánu – článok 3 ods. 2 písm. a)

Mnohé členské štáty správne transponovali článok 3 ods. 2 písm. a) smernice. Deväť členských štátov však toto ustanovenie transponovalo iba čiastočne. Dôvody, ktoré niektoré z týchto členských štátov viedli k čiastočnej transpozícii článku 2 ods. 1 smernice, ovplyvnili aj transpozíciu článku 3 ods. 2 písm. a) (pozri bod *3.2.1*). V dvoch z týchto členských štátov je navyše právo na prístup k obhajcovi jasne stanovené iba počas výsluchu, nie skôr. V niekoľkých ďalších členských štátoch existujú pochybnosti o práve na prístup k obhajcovi pred výsluchom, minimálne pri určitých kategóriách osôb. V jednom členskom štáte sa predpokladá, že ak osoba dostala písomné predvolanie na výsluch, pred výsluchom sa uskutočnila konzultácia s obhajcom.

3.3.1.2. Právo na prístup k obhajcovi, ak sa vyšetrovacie úkony alebo iné úkony na obstaranie dôkazov vykonávajú v súlade s článkom 3 ods. 3 písm. c) — článkom 3 ods. 2 písm. b)

Veľká väčšina členských štátov dodržala toto ustanovenie a dva členské štáty ho transponovali doslovne. Pri iných členských štátoch možno dospieť k záveru, že transpozícia bola správna, pretože v zákone sa buď: i) osobitne uvádzajú úkony na obstaranie dôkazov uvedené v článku 3 ods. 3 písm. c) smernice; alebo ii) sa právo zabezpečuje prostredníctvom ustanovení so širokým rozsahom pôsobnosti, ktoré zabezpečujú právo na prístup k obhajcovi od začiatku konania alebo v ktoromkoľvek štádiu konania, alebo ktoré odkazujú na akýkoľvek vyšetrovací úkon. V prípade malého počtu členských štátov však dôvody, ktoré viedli k čiastočnej transpozícii článku 2 ods. 1 smernice, ovplyvnili aj transpozíciu článku 3 ods. 2 písm. b) smernice (pozri bod *3.2.1*).

3.3.1.3. Právo na prístup k obhajcovi bez zbytočného odkladu po pozbavení osobnej slobody – článok 3 ods. 2 písm. c)

Takmer všetky členské štáty transponovali toto ustanovenie prostredníctvom právnych predpisov o pozbavení osobnej slobody alebo prostredníctvom všeobecnej zásady zabezpečujúcej právo na prístup k obhajcovi vo všetkých štádiách trestného konania. Úplná transpozícia je otázna iba v prípade jedného členského štátu, v ktorom nie je kritérium „bez zbytočného odkladu“ jednoznačne stanovené v príslušnom legislatívnom nástroji.

3.3.1.4. Právo na prístup k obhajcovi, ak boli osoby predvolané na súd s právomocou v trestných veciach, v primeranej lehote pred tým, ako sa na tento súd dostavia – článok 3 ods. 2 písm. d)

Aj keď právne predpisy v troch členských štátoch nie sú jednoznačné, najmä pokiaľ ide o čas potrebný na prípravu veci, v súvislosti s týmto ustanovením nevznikli žiadne konkrétne problémy s transpozíciou.

3.3.2. Obsah práva na prístup k obhajcovi – článok 3 ods. 3

V článku 3 ods. 3 smernice sa stanovujú prvky, ktoré má právo na prístup k obhajcovi zahŕňať, inými slovami, opisuje obsah tohto práva.

3.3.2.1. Stretnutie v súkromí a komunikácia s obhajcom, a to aj pred výsluchom – článok 3 ods. 3 písm. a)

Podľa tohto ustanovenia majú podozrivé alebo obvinené osoby právo stretnúť sa bez prítomnosti tretej osoby s obhajcom, ktorý ich zastupuje, a komunikovať s ním pred výsluchom zo strany polície, iného orgánu presadzovania práva alebo justičného orgánu.

Zatiaľ čo tri členské štáty transponovali toto ustanovenie doslovne, v právnych predpisoch iných členských štátoch sa uvádzajú pojmy ako komunikácia, stretnutia, kontakt alebo diskusia. V 11 členských štátoch sa vyskytli problémy súvisiace s čiastočnou transpozíciou. Vo väčšine členských štátov sa tieto nedostatky týkali problémov zistených aj v súvislosti s transpozíciou článku 2 ods. 1 a článku 3 ods. 2 písm. a) smernice (pozri body *3.2.1* a *3.3.1.1*). V niektorých z týchto členských štátov mali problémy súvisiace s transpozíciou článku 4 smernice negatívny vplyv aj v súvislosti s článkom 3 ods. 3 písm. a) (pozri bod *3.4*).

Problémy týkajúce sa súladu sa zistili v siedmich členských štátoch. V jednom členskom štáte sa napríklad vychádza z predpokladu, že osoba, ktorá dostala písomné predvolanie na výsluch, mala pred týmto výsluchom dôvernú konzultáciu s obhajcom (pozri bod *3.3.1.1*). Niekoľko členských štátov povoľuje výnimku z dôvernosti komunikácie s obhajcom (pozri bod *3.4*) a v niektorých členských štátoch je komunikácia obmedzená na 30 minút pred (prvým) výsluchom alebo na telefonický kontakt s obhajcom uväznených osôb spravidla raz týždenne.

3.3.2.2. Prítomnosť a účinná účasť obhajcu pri výsluchu – článok 3 ods. 3 písm. b)

V článku 3 ods. 3 písm. b) smernice sa stanovuje právo podozrivých alebo obvinených osôb na to, aby boli ich obhajcovia prítomní pri výsluchu a účinne sa na ňom zúčastňovali. Hoci takáto účasť musí byť v súlade s postupmi podľa vnútroštátneho práva, týmito postupmi nesmie byť dotknutý účinný výkon a podstata dotknutého práva. Pojem účinnej účasti je ďalej vysvetlený v odôvodnení 25 smernice ako možnosť, aby obhajca mohol klásť otázky, požadovať vysvetlenie a vydávať vyhlásenia, ktoré by sa mali zaznamenať v súlade s vnútroštátnym právom. Skutočnosť, že sa obhajca zúčastnil, je potrebné zaznamenať.

Počas výsluchu môže byť obhajca prítomný vo všetkých členských štátoch a táto okolnosť sa takisto zaznamenáva. V značnom počte členských štátov bolo možné určiť pravidlá upravujúce účasť obhajcu. V šiestich členských štátoch však toto právo nemajú všetky podozrivé a obvinené osoby. Tieto nedostatky sa vo veľkej miere týkajú problémov, ktoré sa zistili aj v súvislosti s transpozíciou článku 2 ods. 1 (pozri bod *3.2.1*).

V 16 členských štátoch je však účinnosť účasti obhajcu sporná. Mnohé z nich obhajcovi umožňujú účasť až na konci výsluchu. To by mohlo spôsobiť problémy, najmä v zložitejších prípadoch, keď je výsluch rozsiahly. Obhajcovia nemusia mať možnosť položiť svoje otázky priamo vypočúvanej osobe a môžu ich klásť len prostredníctvom orgánu, ktorý vedie výsluch. Obmedzenia sa môžu vzťahovať aj na predkladanie žiadostí, pripomienok a výhrad prokurátorovi. V niektorých členských štátoch sa tieto obmedzenia v právnych predpisoch kombinujú. V jednom členskom štáte sa v právnych predpisoch účasť obhajcu vôbec neuvádza, s výnimkou zasadnutí súdu, na ktorých môže obhajca klásť otázky po prokurátorovi a znalcovi.

3.3.2.3. Prítomnosť obhajcu počas vyšetrovacích úkonov alebo úkonov na obstaranie dôkazov – článok 3 ods. 3 písm. c)

V tomto ustanovení sa upravuje právo na prístup k obhajcovi počas úkonov na obstaranie dôkazov. Minimálne sú v ňom uvedené tri úkony na obstaranie dôkazov, počas ktorých majú podozrivé a obvinené osoby právo na účasť obhajcu. Ide o tieto úkony: identifikácia, konfrontácie a rekonštrukcie miesta trestného činu. Platí to iba v prípade, ak sú dané úkony stanovené vo vnútroštátnom práve a ak sa podľa vnútroštátneho práva vyžaduje alebo povoľuje účasť podozrivej alebo obvinenej osoby na príslušnom úkone. V smernici sa preto nevyžaduje, aby členský štát vytvoril príslušný úkon na obstaranie dôkazov, ak podľa vnútroštátneho práva neexistuje. Súčasne sú tri uvedené úkony stanovené ako minimum a členské štáty môžu určiť ďalšie úkony na obstaranie dôkazov, na ktorých sa obhajca môže zúčastniť.

Problémy s transpozíciou sa vyskytli v deviatich členských štátoch. V menšom počte členských štátov sa neúplne transponoval článok 3 ods. 2 písm. b), čo viedlo aj k neúplnej transpozícii článku 3 ods. 3 písm. c) (pozri bod *3.3.1.2*). V niekoľkých ďalších členských štátoch sa pri príslušných vyšetrovacích úkonoch neudeľuje právo na prístup k obhajcovi, aj keď tieto vyšetrovacie úkony existujú vo vnútroštátnom práve alebo praxi týchto krajín. V právnych predpisoch niekoľkých ďalších členských štátov nie sú obsiahnuté niektoré úkony na obstaranie dôkazov, čo znamená, že netransponovanie tohto aspektu nemá žiadny vplyv na úplnosť.

3.3.3. Informácie a opatrenia na uľahčenie prístupu k obhajcovi – článok 3 ods. 4

Toto ustanovenie obsahuje pravidlá o úrovni povinnosti členských štátov uľahčovať prístup podozrivých a obvinených osôb k obhajcovi. Aj keď sa smernica uplatňuje bez ohľadu na to, či sú dané osoby pozbavené osobnej slobody (článok 2 ods. 1 prvá veta), v článku 3 ods. 4 sa rozlišuje medzi situáciou osôb pozbavených osobnej slobody a osôb, ktoré neboli pozbavené osobnej slobody. V prípade osôb, ktorých sloboda nie je obmedzená, sa členské štáty musia snažiť sprístupniť všeobecné informácie, ktoré im uľahčia získanie obhajcu; v prípade osôb, ktoré sú pozbavené osobnej slobody, je úroveň povinností členských štátov vyššia. V druhom prípade musia členské štáty prijať potrebné opatrenia na to, aby zabezpečili, že podozrivé alebo obvinené osoby pozbavené slobody majú možnosť účinne vykonávať svoje právo na prístup k obhajcovi.

Členské štáty podporili transpozíciu tohto ustanovenia vnútroštátnymi opatreniami, ako sú napríklad:

- poskytovanie informácií,
- objasnenie práv a spôsobu, ako ich využiť,
- poskytovanie prostriedkov na priamy kontakt s obhajcom, ako je napríklad linka pomoci, systémy pohotovostnej služby obhajcov, zoznamy obhajcov, špecializované webové sídla, vyhľadávače, letáky a – v prípade jedného členského štátu – chatovacia služba.

Najmä pre osoby pozbavené slobody niektoré členské štáty zriadili pohotovostné služby, ktoré uľahčujú určenie obhajcu. V niektorých členských štátoch je pozbavenie osobnej slobody dôvodom na povinnú obhajobu a obhajcu možno vymenovať *ex officio*.

V malom počte členských štátov však opatrenia na uľahčenie prístupu k obhajcovi nemusia byť dostupné pre osoby v počiatočnom štádiu konania, napríklad predtým, ako sú podľa vnútroštátneho práva formálne obvinené, alebo pre osoby, na ktoré sa vzťahujú osobitné úkony odvetvových právnych predpisov. Napríklad v jednom z týchto členských štátov kontakt s obhajcom závisí od „dostupných prostriedkov“, čo sa zdá byť príliš neurčitá formulácia.

3.3.4. Výnimky – článok 3 ods. 5 a článok 3 ods. 6

3.3.4.1. Dočasné výnimky na základe zemepisnej vzdialenosti – článok 3 ods. 5

Toto ustanovenie umožňuje dočasné výnimky z dôvodu geografickej vzdialenosti podozrivej alebo obvinenej osoby. Členskému štátu umožňuje odchýliť sa od článku 3 ods. 2 písm. c) smernice, iba ak nie je možné zaistiť právo na prístup k obhajcovi bez zbytočného odkladu po pozbavení slobody. Za týchto okolností sa počas uplatňovania dočasnej výnimky nemôže uskutočniť výsluch podozrivej alebo obvinenej osoby ani obstarávanie dôkazov v zmysle článku 3 ods. 3 písm. c) smernice (pozri aj odôvodnenie 30).

Túto možnosť využilo iba päť členských štátov. Dva z nich doslovne prebrali znenie smernice do svojich právnych predpisov. V ďalších troch členských štátoch právne predpisy umožňujú výsluch osoby, čo nie je v súlade so smernicou. Obavy vyvolávajú aj niektoré ďalšie prvky. Po prvé, možnosť výnimky nie je vždy obmedzená na predsúdne konanie stanovené v smernici. Po druhé, výnimočná a dočasná povaha výnimiek je otázna a po tretie, niektoré z príslušných zákonov umožňujú, aby podozrivej alebo obvinenej osobe poskytovali pomoc osoby, ktoré podľa vnútroštátneho práva nie sú obhajcami.

3.3.4.2. Dočasné výnimky založené na rizikách pre osoby alebo potrebách vyšetrovania – článok 3 ods. 6

V článku 3 ods. 6 smernice sa povoľujú dočasné výnimky z práva na prístup k obhajcovi. Výsluch podozrivej alebo obvinenej osoby alebo obstarávanie dôkazov v zmysle článku 3 ods. 3 písm. c) smernice sa umožňuje za výnimočných okolností a výlučne v predsúdnom konaní. Na tomto základe môžu členské štáty stanoviť dočasné výnimky, ak je to s ohľadom na konkrétne okolnosti prípadu opodstatnené niektorým z týchto závažných dôvodov:

a) ak existuje naliehavá potreba odvrátiť vážne nepriaznivé dôsledky pre život, slobodu alebo fyzickú integritu osoby;
b) ak je nevyhnutné, aby vyšetrovacie orgány urobili bezodkladné kroky na zabránenie podstatnému ohrozeniu trestného konania.

Iba päť členských štátov sa rozhodlo nevyužiť žiadnu z týchto možností výnimky. Výnimky boli zistené v 20 ďalších členských štátoch, pričom boli odôvodnené rizikami pre jednotlivcov alebo potrebami vyšetrovania. Správnosť transpozície smernice je však nespochybniteľná iba v malom počte týchto členských štátov, čo znamená, že v niektorých sa zistili potenciálne problémy týkajúce sa súladu. Pri detailnejšom pohľade, je zrejmé, že niektoré výnimky, ktoré tieto členské štáty stanovujú, sú v súlade so smernicou, zatiaľ čo iné vzbudzujú obavy. Napríklad vo vnútroštátnych právnych predpisoch týkajúcich sa situácií opísaných v článku 3 ods. 6 sa nemusí jasne uvádzať, že všetky

výnimky by sa mali uplatňovať iba za výnimočných okolností a v odôvodnenom rozsahu vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu.

Ďalšou obavou je, že výnimky môžu presiahnuť rámec predsúdneho konania. V predpisoch niekoľkých členských štátov sú obsiahnuté pochybné kritériá týkajúce sa „naliehavosti“ a/alebo „vážnych nepriaznivých dôsledkov“ [článok 3 ods. 6 písm. a) smernice]. Výnimky stanovené vo viacerých členských štátoch možno považovať za snahu zabrániť ohrozeniu trestného konania [článok 3 ods. 6 písm. b)], ale ich rozsah sa neobmedzuje na podmienky uvedené v smernici, a preto nespĺňa požiadavky bezodkladných krokov na zabránenie podstatnému ohrozeniu trestného konania. Takéto pravidlá umožňujúce výnimky sú založené napríklad na všeobecných rizikách „narušenia dôkazov“, „sťaženia vyšetrovania“ alebo „ohrozenia záujmu a úspechu vyšetrovania“.

V 15 členských štátoch možnosti výnimky nemajú súvis s požiadavkami stanovenými v článku 3 ods. 6 písm. a) a b) smernice a nezodpovedajú scenárom stanoveným v smernici. Podozrivé a obvinené osoby môžu preto byť ponechané v neistote, teda bez akejkoľvek záruky, že k výsluchu alebo k obstarávaniu dôkazov v zmysle článku 3 ods. 3 písm. c) by bez prítomnosti obhajcu došlo len v prípade, že sa osoba vzdá daného práva za podmienok stanovených v článku 9 smernice (pozri bod *3.9*). Vo vnútroštátnych právnych predpisoch nachádzame odkazy na „neprimerané predĺženie času zaistenia“, prípady „vyššej moci“, „nebezpečnosť“ odkladu vyšetrovacích úkonov, prítomnosť obhajcu počas výsluchu, „ktorý už mohol začať“, a pomerne nejasné podmienky, ako napríklad „opodstatnené dôvody“. V právnych predpisoch rôznych členských štátov sa uvádza, že neprítomnosť obhajcu počas vyšetrovania nebráni výkonu procesných úkonov, ak existuje dôkaz, že obhajca bol informovaný o dátume a hodine tohto úkonu. Medzi ďalšie príklady patria ustanovenia o tom, že obhajca nemusí byť prítomný pri vyšetrovacom úkone, ak „úkon nemožno odložiť“ a ak „oznámenie o úkone nie je možné poskytnúť“.

Napokon, niektoré členské štáty stanovili lehoty na to, aby sa obhajca dostavil, pričom právne predpisy v týchto krajinách umožňujú výsluch alebo obstarávanie dôkazov v zmysle článku 3 ods. 3 písm. c) smernice bez obhajcu alebo bez jasného vzdania sa práva. V niektorých právnych predpisoch sú takéto lehoty kratšie ako dve hodiny alebo – v prípade jedného členského štátu – dokonca jedna hodina. Tým vzniká značný priestor na pokračovanie vo výsluchu alebo v obstarávaní dôkazov v neprítomnosti obhajcu alebo bez jasného vzdania sa práva, dôsledkom čoho je široká výnimka, ktorá sa v smernici nestanovuje, čo ovplyvňuje súlad.

3.4. Dôvernosť (článok 4)

V článku 4 smernice je obsiahnuté zásadné vyhlásenie týkajúce sa zásady rešpektovania dôvernosti komunikácie medzi podozrivými alebo obvinenými osobami a ich obhajcami pri výkone práva na prístup. Patria sem stretnutia, korešpondencia, telefonické rozhovory a iné formy komunikácie povolené podľa vnútroštátnych právnych predpisov. V tomto ustanovení sa neurčujú okolnosti, za ktorých by členské štáty mohli stanoviť výnimku z práva na dôvernosť. Ustanovenie je podporené odôvodnením 33, v ktorom sa vysvetľuje, že dôvernosť komunikácie medzi podozrivými alebo obvinenými osobami a ich obhajcom je rozhodujúca pre zabezpečenie účinného výkonu práva na obhajobu a je podstatnou súčasťou práva na spravodlivé súdne konanie.

Viac ako polovica členských štátov transponovala toto ustanovenie správne. V niektorých členských štátoch sa však zistili problémy súvisiace s čiastočnou transpozíciou. Takéto nedostatky súvisia s nedostatočným pokrytím určitých skupín osôb v konkrétnych štádiách konania alebo s právnymi predpismi, ktoré neodrážajú určité spôsoby komunikácie, ako sú stretnutia, telefonická komunikácia,

pošta a iné zásielky. V štyroch členských štátoch právne predpisy povoľujú výnimky z požiadavky dôvernosti, ktoré majú vplyv na súlad so smernicou.

3.5. Právo na informovanie tretej osoby o pozbavení osobnej slobody (článok 5)

3.5.1. Všeobecná zásada – článok 5 ods. 1

V článku 5 ods. 1 smernice sa stanovuje právo, aby podozrivé alebo obvinené osoby, ktoré boli pozbavené osobnej slobody, mali právo, aby o tom bola bez zbytočného odkladu informovaná aspoň jedna osoba, ktorú určia, napríklad príbuzný alebo zamestnávateľ, ak si to želajú

Problém čiastočnej transpozície sa zistil v 11 členských štátoch. V mnohých z týchto členských štátov nie je jasné, či je tretia osoba informovaná bez zbytočného odkladu. V niektorých členských štátoch sa právo na informovanie tretej osoby obmedzuje na určité situácie pozbavenia osobnej slobody alebo na určité kategórie podozrivých alebo obvinených osôb. V niektorých členských štátoch mali obmedzenia osobnej pôsobnosti zistené v súvislosti s článkom 2 ods. 1 smernice vplyv aj na transpozíciu článku 5 ods. 1. Ďalším problémom je, že požiadavky smernice sa odrážajú iba v ustanoveniach týkajúcich sa informácií, ktoré sa majú poskytnúť podozrivej alebo obvinenej osobe.

Správnosť transpozície je pochybná aj v niektorých ďalších členských štátoch. Je to preto, že existujú obmedzenia, pokiaľ ide o to, kto môže byť informovaný o pozbavení osobnej slobody, alebo preto, že tretie osoby sú informované nezávisle od želania osoby pozbavenej slobody.

3.5.2. Dočasné výnimky – článok 5 ods. 3

V článku 5 ods. 3 smernice sa povoľujú dočasné výnimky z práva na informovanie tretej osoby (vrátane prípadov týkajúcich sa detí, pozri bod *3.5.3*), ak je to odôvodnené na základe konkrétnych okolností prípadu, pre jeden z týchto závažných dôvodov:

a) naliehavá potreba odvrátiť vážne nepriaznivé dôsledky pre život, slobodu alebo fyzickú integritu osoby;
b) naliehavá potreba zabrániť situácii, keď by mohlo byť podstatne ohrozené trestné konanie.

Takéto možnosti odchýlky existujú v právnych predpisoch 18 členských štátov. Z posúdenia vnútroštátnych vykonávacích opatrení vyplýva, že článok 5 ods. 3 je jedným z ustanovení s najvyššou mierou rozdielov medzi členskými štátmi.

Niekoľko členských štátov povoľuje zamietnutie v prípadoch zodpovedajúcich dôvodom stanoveným v smernici. Niektoré ďalšie členské štáty však stanovujú výnimky, ktoré podliehajú podobným podmienkam, ako sa stanovujú v smernici, no menej obmedzujúcim. Iné členské štáty majú ešte miernejšie podmienky, ktoré umožňujú odoprieť právo informovať tretiu osobu, ako je napríklad potreba „zistiť pravdu v trestnom konaní“ alebo situácie, v ktorých by oznámenie „malo vplyv na trestné konanie“, predstavovalo by „ závažnú prekážku vyšetrovania“ alebo by bránilo „objasneniu a vyšetreniu prípadu“. Odôvodnenie odmietnutia by mohlo vyplývať aj z potreby „zabezpečiť splnenie účelu dôležitého úkonu“, „zabrániť trestnému činu“ alebo zabrániť „narušeniu účelu zaistenia“. Ďalšie dôvody uvedené vo vnútroštátnych právnych predpisoch sú aj „neprimerané ťažkosti“, „neprekonateľné okolnosti“, vágne „opodstatnené dôvody“ či „akékoľvek iné dôvody“.

3.5.3. Osobitosti týkajúce sa detí – článok 5 ods. 2 a 4

V článkoch 5 ods. 2 a 4 smernice sa stanovujú osobitné pravidlá týkajúce sa detí (vymedzené ako osoby mladšie ako 18 rokov). Podľa článku 5 ods. 2 smernice musí byť o pozbavení osobnej slobody a o dôvodoch, ktoré s tým súvisia, čo najskôr informovaný nositeľ rodičovských práv a povinností, pokiaľ to nie je v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa, pričom v takom prípade je informovaná iná vhodná dospelá osoba. V prípadoch, keď sa uplatňujú dočasné výnimky, musí byť o pozbavení osobnej slobody dieťaťa bez zbytočného odkladu informovaný orgán zodpovedný za ochranu záujmu detí (článok 5 ods. 4 smernice). Cieľom tohto ustanovenia je zabrániť prípadom zadržiavania detí bez možnosti komunikácie.

Vo všetkých členských štátoch existujú osobitné pravidlá obsahujúce osobitné záruky pre deti. Právne predpisy v desiatich členských štátoch umožňujú informovanie iného vhodného dospelého, ak by informovanie nositeľa rodičovských práv a povinností bolo proti najlepšiemu záujmu dieťaťa. Príkladom takýchto osôb môže byť iná vhodná dospelá osoba, ktorú môže dieťa uviesť, orgán na ochranu maloletých alebo opatrovník *ad litem* (t. j. opatrovník stanovený súdom). V mnohých ďalších členských štátoch právne predpisy nestanovujú jasný mechanizmus na zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa. V troch členských štátoch z právnych predpisov jasne nevyplýva, že k informovaniu by malo dôjsť čo najskôr. V súvislosti s deťmi navyše v menšom počte členských štátov došlo k neúplnej transpozícii, v dôsledku zúženia rozsahu pôsobnosti, pričom sa zohľadnili iba deti, ktoré sú formálne obvinené podľa vnútroštátneho práva alebo obvinené a vypočúvané. V jednom členskom štáte sú maloleté osoby vo veku od 16 do 18 rokov zahrnuté do všeobecného režimu, ktorý sa uplatňuje na dospelých, čo znamená, že sa na ne nevzťahuje osobitné zaobchádzanie stanovené v článku 5 ods. 2 smernice.

Vo viacerých členských štátoch je možná výnimka z informovania nositeľa rodičovských práv a povinností, ak si dieťa neželá, aby k jeho informovaniu došlo. Takáto výnimka nie je v smernici stanovená. V právnych predpisoch jedného členského štátu sa stanovuje výnimka z oznamovacej povinnosti, ktorá umožňuje odložiť oznamovaciu povinnosť nielen vtedy, ak je to v rozpore s najlepšími záujmami dieťaťa, ale aj „ak existujú iné dôvody“.

Polovica členských štátov nepovoľuje výnimku z práva na informovanie nositeľa rodičovských práv a povinností alebo inej vhodnej dospelej osoby o pozbavení osobnej slobody dieťaťa podľa článku 5 ods. 2 smernice, zatiaľ čo druhá polovica takúto výnimku umožňuje. Vo väčšine právnych predpisov v tejto poslednej uvedenej skupine členských štátov sa poskytujú záruky stanovené v článku 5 ods. 4, zatiaľ čo dva členské štáty tieto požiadavky netransponovali vôbec. V inom členskom štáte sa v právnych predpisoch jasne nevyžaduje, aby bol orgán zodpovedný za ochranu záujmu detí informovaný bez zbytočného odkladu.

Jeden členský štát povoľuje výnimku z povinnosti informovať orgán zodpovedný za ochranu záujmu detí, ak by to „ohrozilo splnenie účelu dôležitého úkonu“ alebo ak by takéto oznámenie spôsobilo „neprimerané ťažkosti“.

3.6. Právo na komunikáciu s tretími osobami počas pozbavenia osobnej slobody (článok 6)

V článku 6 smernice sa stanovuje povinnosť zabezpečiť, aby podozrivé alebo obvinené osoby, ktoré boli pozbavené osobnej slobody, mali právo bez zbytočného odkladu komunikovať aspoň s jednou treťou osobou, ktorú určia, napríklad s príbuzným (článok 6 ods. 1). Výkon tohto práva však môže

byť obmedzený alebo odložený s ohľadom na nevyhnutné požiadavky alebo primerané operatívne požiadavky (článok 6 ods. 2).

V právnych predpisoch všetkých členských štátov sa stanovuje právo na komunikáciu počas pozbavenia osobnej slobody. V takýchto pravidlách sa môže stanovovať všeobecná zásada alebo podrobné pravidlá týkajúce sa času a frekvencie komunikácie alebo konkrétnych komunikačných prostriedkov, ako je použitie telefónu, návštevy alebo písomná komunikácia. Príslušné právne predpisy sú často obsiahnuté nielen v zákonoch týkajúcich sa trestného konania, ale aj v predpisoch týkajúcich sa správy nápravných zariadení.

Existujú však obavy, že mnoho členských štátov: i) nezabezpečuje, aby sa právo na komunikáciu s tretími osobami mohlo uplatňovať bez zbytočného odkladu, a to aj počas pozbavenia osobnej slobody políciou; a ii) obmedzujú rozsah pôsobnosti ustanovenia takým spôsobom, ktorý sa v smernici nepredpokladá Aj keď možnosti obmedzenia alebo odloženia práva poskytujú členským štátom pomerne veľkú mieru voľnej úvahy, právne predpisy v niektorých štátoch môžu vyvolať obavy, napríklad preto, že sa príliš obmedzuje počet alebo trvanie kontaktov s tretími osobami alebo sa dokonca úplne zakazuje, a to bez jasných podmienok.

3.7. Právo komunikovať s konzulárnymi úradmi (článok 7)

V článku 7 smernice sa podozrivým alebo obvineným osobám, ktoré nie sú ich štátnymi príslušníkmi a ktoré boli pozbavené osobnej slobody, udeľuje právo na informovanie konzulárnych úradov štátu, ktorého sú štátnymi príslušníkmi, o pozbavení osobnej slobody bez zbytočného odkladu a právo komunikovať s týmito úradmi, ak si to podozrivé alebo obvinené osoby želajú. V článku 7 sa takisto zabezpečuje, aby tieto podozrivé a obvinené osoby mali právo na návštevu pracovníkov ich konzulárnych úradov, právo rozprávať sa a korešpondovať s nimi a právo na to, aby im konzulárne úrady zabezpečili právne zastupovanie.

Transpozícia článku 7 smernice je takmer vo všetkých členských štátoch v podstate úplná. Určité potenciálne medzery sa väčšinou riešia priamou uplatniteľnosťou Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch z roku 1963[14] vrátane jeho článku 36. Tým sa napríklad nahrádzajú chýbajúce výslovné odkazy na situáciu osôb, ktoré sú štátnymi príslušníkmi dvoch alebo viacerých členských štátov, alebo na možnosť zabezpečiť právne zastúpenie.

V približne polovici členských štátov však existujú pochybnosti o súlade právnych predpisov. Vo viacerých členských štátoch je to z dôvodu možných výnimiek z tohto práva alebo, v prípade jedného členského štátu, pre pomerne vágny odkaz na komunikáciu „dostupnými prostriedkami“. Takéto zákony alebo postupy nemusia úplne napĺňať účel práv podľa článku 7 smernice (pozri článok 7 ods. 3). V niektorých ďalších členských štátoch sú konzulárne orgány informované bez ohľadu na súhlas dotknutej osoby. Toto nie je v súlade s článkom 7 ods. 1, pretože informovanie príslušného konzulárneho orgánu by malo závisieť od želania osoby.

3.8. Všeobecné podmienky uplatňovania dočasných výnimiek (článok 8)

V článku 8 smernice sa stanovujú dodatočné podmienky na uplatňovanie dočasných výnimiek stanovených v článku 3 ods. 5 a 6 a článku 5 ods. 3 smernice. Podľa článku 8 ods. 1 sa v smernici stanovuje, že výnimky: i) musia byť primerané a nesmú presahovať rámec toho, čo je potrebné; ii) musia byť prísne časovo obmedzené; iii) nesmú byť založené výlučne na druhu alebo závažnosti

[14] http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963.pdf.

údajného trestného činu; a iv) nesmú ohroziť spravodlivosť konania ako celku. Rozhodnutia o všetkých takýchto výnimkách musia byť prijímané od prípadu k prípadu, buď súdnym orgánom, alebo iným príslušným orgánom pod podmienkou, že rozhodnutie môže byť preskúmané súdom. Výnimky stanovené v článku 3 ods. 5 a 6 smernice sa musia povoliť na základe riadne odôvodneného rozhodnutia, ktoré sa musí zaznamenať.

Článok 8 ods. 2 smernice sa týka možných výnimiek z práva na prístup k obhajcovi. Vo väčšine členských štátov, ktoré stanovujú takéto výnimky a ktoré transponovali článok 8 ods. 2 smernice, môže rozhodnutie o výnimkách prijať orgán, ktorý nie je súdnym orgánom, pričom iba niekoľko z týchto členských štátov vyžaduje zásah súdneho orgánu. Ak požiadavka odôvodneného rozhodnutia, ako aj požiadavka zaznamenať toto rozhodnutie nie sú transponované doslovne, často ich možno odvodiť zo všeobecných procesných pravidiel. Problémy súladu sa vyskytujú v niekoľkých členských štátoch, kde požadované záruky obsahuje len časť ustanovení umožňujúcich výnimky. Dôvodom je najmä neexistencia jasných pravidiel zaznamenávania rozhodnutí, ale aj neexistencia pravidiel upravujúcich súdne preskúmanie, ak rozhodnutia prijímajú orgány, ktoré nie sú súdnymi orgánmi, a v menšej miere aj chýbajúce ustanovenia o odôvodnenej povahe rozhodnutia.

Článok 8 ods. 3 smernice sa týka potenciálnych výnimiek z práva na informovanie tretej osoby o pozbavení osobnej slobody. V mnohých členských štátoch, ktoré stanovujú takéto výnimky a ktoré transponovali článok 8 ods. 3 smernice, môže rozhodnutie o výnimkách prijať orgán, ktorý nie je súdnym orgánom, pričom iba menší počet z týchto členských štátov vyžaduje zásah súdneho orgánu. Problémy s transpozíciou nastali iba v niekoľkých členských štátoch, a to pre neexistenciu pravidiel upravujúcich súdne preskúmanie, ak rozhodnutia prijímajú orgány, ktoré nie sú súdnymi orgánmi, alebo dokonca z dôvodu úplného netransponovania požiadaviek článku 8 ods. 3 smernice.

3.9. Vzdanie sa práva (článok 9)

V tomto ustanovení sa stanovujú záruky pre prípad, že sa podozrivé a obvinené osoby – bez ohľadu na to, či sú pozbavené osobnej slobody alebo nie – vzdajú svojich práv podľa článkov 3 a 10. V smernici sa uvádza, že v takýchto prípadoch sa podozrivej alebo obvinenej osobe musí ústne alebo písomne a v jednoduchom jazyku, ktorému rozumie, poskytnúť jasná a dostatočná informácia o obsahu dotknutého práva a o možných dôsledkoch vzdania sa tohto práva Tieto informácie môžu byť poskytnuté ústne alebo písomne. Akékoľvek vzdanie sa práva musí byť poskytnuté dobrovoľne a jednoznačne. V článku 9 sa takisto vyžaduje, aby sa vzdanie sa práva a okolností, za ktorých bolo udelené, zaznamenalo, a stanovuje sa v ňom, že podozrivé a obvinené osoby môžu toto vzdanie sa práva následne kedykoľvek počas trestného konania odvolať. Podozrivé a obvinené osoby musia byť informované o možnosti odvolať vzdanie sa práva. Takéto odvolanie je účinné od momentu jeho uplatnenia.

Značný počet členských štátov má právne predpisy upravujúce možnosť vzdať sa práva na prístup k obhajcovi. V piatich členských štátoch takéto právne predpisy neexistujú. Jeden členský štát neposkytuje možnosť vzdať sa práva na prístup k obhajcovi, a preto je obhajoba vždy povinná.

Zatiaľ čo tri členské štáty transponovali smernicu takmer doslovne, pri transpozícii článku 9 sa zistilo veľa nedostatkov. Transpozícia požiadaviek článku 9 ods. 1 a 2 je primeraná iba v niektorých členských štátoch, zatiaľ čo v niektorých ďalších krajinách sú s transpozíciou vážne problémy. Často je to spôsobené okolnosťou, že informácie poskytované podozrivým alebo obvineným osobám nepresahujú rámec toho, čo sa vyžaduje v príslušných ustanoveniach smernice 2012/13/EÚ o práve na

informácie, pričom chýbajú napríklad informácie o dôsledkoch vzdania sa práv. Pokiaľ ide o článok 9 ods. 3, transpozíciu možno hodnotiť ako uspokojivú iba v niekoľkých členských štátoch.

V troch členských štátoch sa práva na prístup k obhajcovi môžu vzdať iba dospelí. Jeden z týchto členských štátov takisto rozlišuje medzi vzdaním sa práva na právne zastúpenie a práva na konzultáciu s obhajcom pred výsluchom. V dvoch členských štátoch sa vzdanie sa práva upravuje iba v kontexte pravidiel toho, čo sa v týchto členských štátoch považuje za „povinnú obhajobu“, čo znamená, že obhajoba už nie je povinná.

3.10. Právo na prístup k obhajcovi v konaní o európskom zatykači (článok 10)

3.10.1. Právo na prístup k obhajcovi vo vykonávajúcom členskom štáte – článok 10 ods. 1 a 2

V článku 10 ods. 1 a 2 smernice sa stanovuje, že osoby, na ktoré sa vzťahuje európsky zatykač (ďalej len „vyžiadané osoby“), majú po zadržaní na základe zatykača právo na prístup k obhajcovi vo vykonávajúcom členskom štáte. Vo vykonávajúcom členskom štáte musia mať vyžiadané osoby od okamihu, keď sú pozbavené osobnej slobody, právo na obhajcu bez zbytočného odkladu, právo na stretnutie a komunikáciu s obhajcom, ktorý ich zastupuje, a právo na účinnú účasť obhajcu na procesných úkonoch. Ak sa obhajca zúčastňuje na výsluchu, táto skutočnosť sa zaznamená postupom vyhotovovania záznamov v súlade s právom dotknutého členského štátu.

Vo väčšine členských štátov právne predpisy zabezpečujú *mutatis mutandis* uplatňovanie niektorých alebo všetkých pravidiel týkajúcich sa trestného konania. Podstata práv udelených v prípadoch európskeho zatykača teda zodpovedá právu, ktoré majú podozrivé a obvinené osoby počas vnútroštátneho trestného konania. V piatich členských štátoch je transpozícia práva na prístup k obhajcovi založená výlučne na osobitných predpisoch upravujúcich konanie o európskom zatykači a zaoberajúcich sa v tejto súvislosti právami vyplývajúcimi zo smernice.

V 21 členských štátoch je právo na prístup k obhajcovi v konaní o európskom zatykači jednoznačne zabezpečené pri zdržaní (článok 10 ods. 1 smernice). V štyroch členských štátoch je zaručenie tohto časového aspektu menej zrejmé. Mnoho členských štátov správne transponovalo právo vyžiadanej osoby zúčastniť sa na pojednávaní [článok 10 ods. 2 písm. c) smernice].

Niektoré otázky týkajúce sa správnej transpozície článku 10 ods. 2 smernice vznikli v dôsledku *mutatis mutandis* uplatňovania pravidiel upravujúcich trestné konanie. Medzi takéto problémy patrí pomerne nejasná formulácia týkajúca sa možnosti kontaktovať obhajcu „akýmikoľvek dostupnými prostriedkami“ a obmedzenie komunikácie medzi vyžiadanou osobou a obhajcom na pol hodiny (pozri body *3.3.2.1* a *3.3.3*). Pretože sa pravidlá trestného konania uplatňujú *mutatis mutandis,* vo viacerých členských štátoch sa výnimky z práva na prístup k obhajcovi v trestnom konaní môžu uplatniť aj v konaní o európskom zatykači, čo sa v článku 10 ods. 1 a 2 smernice neumožňuje.

3.10.2. Právo na prístup k obhajcovi vo vydávajúcom členskom štáte – článok 10 ods. 4 a 5

Podľa článku 10 ods. 4 smernice má vyžiadaná osoba právo zvoliť si obhajcu aj vo vydávajúcom členskom štáte. Úlohou tohto obhajcu je pomáhať obhajcovi vo vykonávajúcom členskom štáte poskytovaním informácií a poradenstva s cieľom umožniť účinný výkon práv vyžiadaných osôb v

konaní o európskom zatykači. Príslušný orgán vykonávajúceho členského štátu musí o tomto práve bez zbytočného odkladu informovať osoby, ktoré boli pozbavené osobnej slobody. V článku 10 ods. 5 smernice sa stanovuje, že ak chcú vyžiadané osoby vykonať právo zvoliť si obhajcu vo vydávajúcom členskom štáte a ešte nemajú takéhoto obhajcu, príslušný orgán vykonávajúceho členského štátu bezodkladne informuje príslušný orgán vydávajúceho členského štátu. Príslušný orgán tohto členského štátu bez zbytočného odkladu poskytne vyžiadaným osobám informácie na uľahčenie vymenovania obhajcu v takomto štáte.

Právne predpisy v štyroch členských štátoch vôbec neobsahujú právo vyžiadaných osôb zvoliť si obhajcu vo vydávajúcom členskom štáte. Približne päť členských štátov jednoznačne nezabezpečuje, že vyžiadané osoby dostanú informácie o tomto práve bez zbytočného odkladu (článok 10 ods. 4 smernice).

Na mechanizmus spolupráce stanovený v článku 10 ods. 5 smernice sa navyše často neuplatňujú osobitné pravidlá. V siedmich členských štátoch právne predpisy neobsahujú požiadavku, aby príslušný orgán vykonávajúceho členského štátu bezodkladne informoval príslušný orgán vydávajúceho štátu v prípadoch, keď si chcú vyžiadané osoby vo vydávajúcom členskom štáte zvoliť obhajcu, ak ho ešte nemajú. Okrem toho do právnych predpisov desiatich členských štátov nebola transponovaná požiadavka, aby príslušný orgán vydávajúceho členského štátu bez zbytočného odkladu poskytol vyžiadaným osobám informácie, ktoré im pomôžu pri zvolení si obhajcu.

3.10.3. Uplatňovanie iných práv stanovených v smernici *mutatis mutandis* – článok 10 ods. 3

Podľa článku 10 ods. 3 smernice sa práva stanovené v článkoch 4, 5, 6, 7 a 9 smernice *mutatis mutandis* uplatňujú na konania o európskom zatykači. Ak sa uplatňuje výnimka podľa článku 5 ods. 3, článok 8 smernice sa uplatňuje rovnako na konania o európskom zatykači.

Väčšina členských štátov vo svojich právnych predpisoch týkajúcich sa konaní o európskom zatykači takisto krížovo odkazuje na pravidlá trestného konania upravujúce práva podozrivých a obvinených osôb. V malom počte členských štátov sa však takéto *mutatis mutandis* uplatňovanie jednoznačne nevzťahuje na všetky alebo niektoré požiadavky stanovené v príslušných ustanoveniach smernice. Ako príklad možno uviesť právo na informovanie tretej osoby a konzulárnych úradov o pozbavení osobnej slobody, právo na komunikáciu s tretími osobami a konzulárnymi úradmi a pravidlá týkajúce sa vzdania sa práva na prístup k obhajcovi.

Ďalším dôsledkom uplatňovania pravidiel upravujúcich trestné konanie *mutatis mutandis* je, že problémy s úplnou a správnou transpozíciou článkov uvedených v článku 10 ods. 3 smernice môžu mať vplyv aj na práva v konaní o európskom zatykači.

3.11. Právna pomoc (článok 11)

V článku 11 smernice sa uvádza, že touto smernicou nie sú dotknuté ustanovenia vnútroštátneho práva týkajúce sa právnej pomoci, ktoré sa uplatňujú v súlade s Chartou základných práv Európskej únie a Európskym dohovorom o ľudských právach. Na túto oblasť sa v súčasnosti vzťahujú tieto právne predpisy EÚ: smernica (EÚ) 2016/1919 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači[15]. V článku 12 uvedenej

[15] Ú. v. EÚ L 297, 4.11.2016, s. 1; korigendum: Ú. v. EÚ L 91, 5.4.2017, s. 40.

smernice sa stanovuje, že členské štáty uvedú do účinnosti zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou do 5. mája 2019.

3.12. Opravné prostriedky (článok 12)

V článku 12 ods. 1 smernice sa stanovuje povinnosť zabezpečiť, aby podozrivé alebo obvinené osoby v trestnom konaní mali podľa vnútroštátneho práva účinné opravné prostriedky v prípadoch porušenia práv vyplývajúcich z tejto smernice. Toto sa takisto vzťahuje na vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači.

Členské štáty toto ustanovenie transponovali do veľkej miery presne. Opravné prostriedky často zahŕňajú právo podať opravný prostriedok alebo podať sťažnosť súdu alebo príslušnému orgánu vyššej inštancie, prípadne možnosť inak stanoviť neplatnosť alebo neplatnosť procesných úkonov, ktoré predstavujú podstatné porušenie procesných pravidiel a porušenie príslušných právnych predpisov. Členské štáty môžu okrem toho stanoviť pravidlá občianskoprávnej, disciplinárnej alebo trestnoprávnej zodpovednosti, odškodnenia alebo zásahu verejného kontrolného orgánu, napríklad ombudsmana.

Konkrétnejšie, pokiaľ ide o právo na prístup k obhajcovi, v článku 12 ods. 2 sa vyžaduje, aby členské štáty zabezpečili, aby sa v trestnom konaní pri posudzovaní vyjadrení podozrivých alebo obvinených osôb alebo dôkazných prostriedkov získaných v rozpore s ich právom na obhajcu alebo v prípadoch, keď bola v súlade s článkom 3 ods. 6 povolená výnimka z tohto práva, zohľadnilo právo na obhajobu a právo na spravodlivé súdne konanie. Tým nie sú dotknuté vnútroštátne pravidlá a systémy týkajúce sa prípustnosti dôkazov. Toto ustanovenie smernice zohľadňuje súvisiacu judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá kladie dôraz na zabezpečenie spravodlivého konania vyvážením práv na obhajobu s potrebami vyšetrovania. Toto vyváženie sa podrobnejšie rozvíja v odôvodnení 50 smernice, pričom sa používa formulácia z rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Salduz[16].

Vo všetkých členských štátoch sú k dispozícii opravné prostriedky v prípade porušenia práva na obhajobu. Právne predpisy v niekoľkých členských štátoch obsahujú výslovné pravidlá týkajúce sa vylúčenia dôkazov alebo neplatnosti úkonov. Vo viac ako polovici členských štátov sa pravidlá o opravných prostriedkoch vzťahujú na chýbajúci zásah obhajcu. V niekoľkých členských štátoch sa takéto pravidlá jasne vzťahujú na prípady, keď bola povolená výnimka z tohto práva na prístup k obhajcovi.

3.13. Zraniteľné osoby (článok 13)

Podľa článku 13 smernice sa pri uplatňovaní tejto smernice musia zohľadniť osobitné potreby zraniteľných podozrivých a zraniteľných obvinených osôb.

Členské štáty majú rôzne prístupy k transpozícii článku 13 smernice. Všetky členské štáty majú osobitné pravidlá týkajúce sa zdravotne postihnutých osôb a detí. V niektorých z týchto ustanovení sa stanovuje právna pomoc poskytovaná obhajcom vo všetkých prípadoch alebo za určitých ďalších podmienok. Ďalšie vnútroštátne ustanovenia sa vzťahujú na povinnosť orgánov vysvetliť práva podozrivým a obvineným osobám alebo skontrolovať, či tieto práva skutočne pochopili.

[16] ESĽP Salduz/Turecko, podanie č. 36391/02, najmä bod 55.

4. ZÁVERY

Smernica bola prijatá s cieľom zabezpečiť, aby sa právo podozrivých alebo obvinených osôb na prístup k obhajcovi a právo na komunikáciu po zadržaní uplatňovalo v trestnom konaní aj v konaní o európskom zatykači. Keďže sa smernicou stanovujú spoločné minimálne európske normy, má významný vplyv na ochranu podozrivých alebo obvinených osôb v členských štátoch. Dosahuje to zabezpečením dôslednejšieho vykonávania práv a záruk stanovených v článkoch 47 a 48 Charty základných práv a článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach. Takto smernica prispieva k zlepšovaniu vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi, ako sa to stanovuje v pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní.

Celkovo smernica priniesla pridanú hodnotu EÚ zlepšením ochrany občanov v trestnom konaní, najmä v niektorých členských štátoch, v ktorých právo na prístup k obhajcovi nebolo priznané všetkým podozrivým a obvineným osobám, osobitne v raných fázach konania. V súčasnosti je takisto jasne stanovené právo na obhajcu v členskom štáte, ktorý vydal európsky zatykač.

Rozsah vplyvu smernice na členské štáty sa líši v závislosti od existujúcich vnútroštátnych systémov trestnej justície. V tejto správe o vykonávaní sa zdôrazňuje, že v niektorých členských štátoch pretrvávajú ťažkosti vo vzťahu ku kľúčovým ustanoveniam smernice. Platí to najmä pre:

- rozsah práv stanovených v smernici,
- rozsah možných výnimiek, najmä z práva na prístup k obhajcovi,
- vzdanie sa práva na prístup k obhajcovi a
- právo na prístup k obhajcovi v členskom štáte, ktorý vydal európsky zatykač.

Tieto nedostatky môžu mať vplyv na správne vykonávanie ostatných smerníc o procesných právach, najmä smernice (EÚ) 2016/1919 o právnej pomoci v trestnom konaní, ktorá vychádza z tejto smernice [pozri článok 2 ods. 1 smernice (EÚ) 2016/1919]. Členské štáty mali povinnosť transponovať smernicu (EÚ) 2016/1919 do 5. mája 2019[17].

Z hodnotenia takisto vyplýva, že hoci v súčasnosti nie je potrebné revidovať smernicu, treba ďalej zlepšovať jej transpozíciu do vnútroštátneho práva a praktické uplatňovanie. Komisia bude naďalej posudzovať súlad členských štátov so smernicou a prijme všetky vhodné opatrenia na zabezpečenie súladu s jej ustanoveniami v celej Európskej únii.

[17] Pozri korigendum: Ú. v. EÚ L 91, 5.4.2017, s. 40.